

MAGYAR NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST.

XIII. KÖT. (ÉVF.) 1890.

140. 141. SZ.

MINDEN JOG FENNTARTATIK.

TARTALOM: *Spiraea*-cserjéink összeállítása. *Spiraearum Hungaricarum* enumeratio auctore V. DE BORBÁS. — *Violarum species Hungaricae novae* auctore V. DE BORBÁS. — Könyvismeretetés: RABENHORST-MIGULA *Kryptogamenflora von Deutschland* V. 1. Lief. SACCARDO *Sylloge Fungorum omnium hucusque cognitorum* I—VIII. et Addit. ad Voll. I—IV. RABENHORST-REHM *Kryptogamenflora von Deutschland* I. iii. 31. Lief. RABENHORST-LIMPRICHT *Kryptogamenflora von Deutschland* IV. 11. Lief. ENGLER und PRANTL *Die natürlichen Pflanzenfamilien* 1., 18., 20., 30—33., 35. Lief. BECCARI *Malesia* III. iv. — Halálozások. — Kinevezések. — Szerkesztői posta.

SPIRAEA-CSERJÉINK ÖSSZEÁLLÍTÁSA.

(*Spiraearum Hungaricarum* enumeratio.)

Irta:

DR. BORBÁS VINCE.

A *Spiraea*-bokrok csinos apróbb fás növények. Kertek, parkok, ligetek és sétaterek facsoportozatai szélén a *Spiraea*-bokrok szép fehér, koszorúforma vesszőikkel rendesen ott ékeskednek. Némelyik faj az erdész kezében is jó hasznavehető bokor, mert mint a *Sp. crenata*, s talán a *Sp. obovata* is, a homokpusztákon is seregesen megjelenik s a homok megkötésével hasznos szolgálatot teljesít.

De a *Spiraea*-bokrocskák növénygeographiai tekintetben is figyelemre méltók. Oly magas hegyek kopasz tetején, mint a Mátra, Szitna, Papuk, Vác mellett, a Pest és Nógrád-megyék határán emelkedő Nagyszál, a Visegrádi, Krassó-Szörénymegyei, Tordai és Brassói magasabb hegyek, a *Spiraea*-bokrok helyenként csoportosan szövetkeznek s az erdőtlen területből kisebb-nagyobb darabot eltakarnak. Némelyik faj a sziklák hasadékában fészkelődik meg, s némely sziklás-

tető talán még ma is erős szikla lenne, ha ők és más sziklatörő bokrok és növények, az idő vasfogával együtt, fel nem aprították volna. Ily tetőkön a *Spiraeák* karakter-növények.

A *Spiraeák* a *Rosaceae* növénycsaládjának egyik nevezetes csapattja. A rózsafélék csoportjában több növénygenus van, a mely cserjés és fűnemű természetben is megjelenik: Így p. a fűnemű *Poteriumok* (csabafű) közt van cserjés *P. spinosum*, a fűnemű *Potentillók* közt van cserjés *P. fruticosa*, a cserjés szedrek közt van fűnemű *Rubus Chamaemorus*, *R. arcticus*. A *Spiraea* genusának is cserjés és fűnemű fajai vannak s ezek egymástól termetre nézve, sőt a virágok morfológiai és biológiai sajátosságaira nézve is tetemesen különböznek.

A tágasabb értelemben vett *Spiraeákat* termetök és virágjuk szerkezeténél fogva külön genusokra is szokták választani.*

Igy a cserjés fajok *Spiraeák* maradtak. Ezek virágjai pároséltű (flos hermaphroditus), a virág tengelye tányér módra elszélesedik, gyümölcse egy-egy virágban ötönként s a szirmokkal szemközt, a szirmok előtt fejlődik, tehát a kehelyleveleivel váltakozik. Levelök egyszerű, melléklevelök apró vagy egészen elenyésznek.

2. A második genus is cserjés, ez a *Sorbaria* (SERINGE) AL. BRAUN. Ennek a virága is pároséltű, gyümölcse szintén ötönként van egy-egy virágban, de helyzete a szirmokkal váltakozik, a kehely leveleinek ellentett, ezen felül a tövön egymással összenő. Ide a Siberiai eredetű *Sorbaria sorbifolia* (L.) AL. BRAUN vagy a régi *Spiraea sorbifolia* L. tartozik, a berkenyefához hasonló, szárnyasan összetett levelekkel, jókora melléklevéllel és ágashogas virágzattal. Néhol ültetik.

3. A fűnemű *Spiraeákat* a *Spiraeagenus* köréből szintén kiválasztották és *Aruncus* meg *Ulmaria* genusokra osztották. A LINNÉTÓL eredő *Aruncust* a magasabb hegyi vidékeink díszé, a *Spiraea Aruncus* L. vagy *Aruncus silvester* KOSTELETZKY alkotja; kétlaki virágaival és hármával, de szabadon álló apró tűsző-gyümölcseivel.

4. Az *Ulmaria* TOURNEFORT genusa fűnemű növény, virágai pároséltűek, gyümölcstűszői pedig ötnél többnyire nagyobb számúak. Levelök szaggatottan szárnyas-hasábú, mel-

* V. ö. MAXIMOWICZ: Adnotationes de Spiraeis. Acta horti Petropol. VI. i. 1879. 105—261., FRITSCH ZBG. XXXIX. 1889. Sitzungsab. 26—31.

lékleveleik pedig nagyok. Ide a kórós-termetű *Ulmaria pentapetala* GILBERT két fajtájával tartozik, s a vizek partján bőven terem; b) *denudata* PRESL fajtája azonban ritkább (Ipoly-Litke és Stajerlak mellett.) Másik faja az *U. Filipendula* (L.) vagyis a mogyorósgyökerű bajnóca. Ez szárazréteken nő s a homokkötésnek is nevezetes napszámosa.

Hazai cserjés *Spiraeáink* a megszorított terjedelmű *Spiraeákhoz* vagyis az első genushoz tartoznak és most ezentúl csak is ezekről fogunk szólni.

A *Spiraeákra* vonatkozó magyar neveknek nem nagy bővében vagyunk. DIÓSZEGI és FAZEKAS a Magyar Fűvész Könyvben bajnócá-nak nevezik, s a *Spiraea* vagyis most *Ulmaria Filipendula* után varjú-mogyoró, a *Sp. Ulmaria* vagyis *Ulmaria pentapetala* után pedig legyezőfű és borvirág neveket is említene. A bajnóca szót DIÓSZEGIék a nevek mutató táblájában *-gal jelölve, azért ez vagy az ő gyártásuk, vagy ők hozták forgalomba. BAUMGARTEN¹ az *Arun-cust* szakállfű-nek és kecskebábnak, az *Ulmaria Filipendulát* Szent-János-kenyeré-nek, az *Ulmaria pentapetalát* kecskeszakállfű-nek is nevezi.

Az egyszerű levelű cserjes *Spiraeák* három csapatra (*Physocarpus*, *Chamaedryon* et *Spiraria*) szakadnak s ezek során ismertetjük őket. CAMBESSÉDES munkáját, mely az *Annales des sciences naturelles* első kötetében „Monographie du genre *Spiraea*; précédée de quelques Considérations sur la famille des Rosacées” cím alatt a 225—245, továbbá a 352—392. l. jelent meg, figyelemre méltattam, de a munka már kissé elavult. Többet a floristikai munkákból merítettem.

1. *Physocarpus* CAMBESSÉDES l. c. 385. hólyagos gyümölcsű *Spiraeá-k*.

Gyümölcskei a tövön összeforradnak, 2—4 magrügyet rejtene, érett korban felfúvódnak. Melléklevele apró vagy mirigyalakú. Virágzata sátorozó.

1. *Sp. opulifolia* L. spec. pl. I. 489, levele hosszú nyelű, az alja felé ékalaku, többnyire háromkaréjú, területét tekintve kerekded vagy tojás-alakú, egyenetlenül kétszer fűrészelt. Virágzata nyeles, sokvirágú, virágnyele vékony, kopasz. Éjszak-Amerikai, hazánkban gyakorta ültetett bokor.

SERINGE DE CANDOLLE Prodromusának II. 542. b) *tomen-*

¹ Enumeratio stirpium in magno principatu Transsilvaniae praepriis indigenarum II. 46—47.

tella SERINGE fajtát is említi, ennek a virágnyele meg a kelyhe molyhos.

II. *Chamaedryon* SERINGE l. c. 542., t ü s z ö - g y ü m ö l c s ú *Spiraeák*.

Gyümölcszeme egyenként szabad, fel nem fuvódik, többmagú. Levele ép vagy fűrészelt, a melléklevél apró vagy eltűnik. A virágzat sátorozó, vagy ernyőalakú, a magrügy 5—8.

A) A sátorvirágzat nyeles, a kehely hátra görbül.

a) A sátorvirágzat hosszú és bőven leveles ágak tetején magános, tehát ág tetőző (terminalis) s a szár teteje felé emelkedik, nem rövid ágakon oldalvást huzódó és fürtöshelyzetű, a minő a b) sorozaté.

aa) A sátorvirágzat egyszerű, magasabb cserjék.

2. *Sp. chamaedryfolia* L. spec. pl. I. 489. (*Sp. flexuosa* FISCHER ap. CAMBESSÉDES l. c. 265, tab. 26!) ága kopasz, szögletes és barázdolt, hajtásai cikcakkosan hajlongók. Levele nagyságra nézve ebben a csoportban, középfajta, lándsás, kurta nyelű, mind a két vége hegyes, a felső fele egyszerűen fűrészelt, kopasz, szárnyas érezetű. Virágsátora sűrű, majdnem gömbölyded s az idei megnyúlt hajtásokat tetőzi. Kelyhe tojásdad deltoid. Himje a szirmoknál hosszabb. Magzatja kopasz (CAMBESSÉDES l. c.)

Siberia, néhol pl. Taródházán Vas megyében, ültetik. Főleg összehasonlítás kedvéért iktattuk ide, mert ez a név néha floristikai munkáinkban is megfordul. REGER (Gartenflora VII. 48.) szerint a következő szám ennek csak nagyobb levelű fajtája lenne.

3. *Sp. ulmifolia* SCOPOLI Fl. Carniol. edit. 2. I. 349. (*Sp. chamaedryfolia* JACQUIN Hortus Vindob. II. t. 140. non L.) levele nagyobb fajta, hazai vad *Spiraeá*inknak e sorozatában a legnagyobb, tojásdad, hegyes, végre kopasz, legfeljebb a vastagabb erei kissé pelyhesek, az alja szélesebb, nyeles, épszelű, felfelé, de jó letről kezdve egyenetlenül és majdnem kétszer fűrészelt. Ágai szögletesek és csikoltak, hajtása kissé hajlongó. Kelyhe tojásdad, himje a szirmoknál hosszabb, gyümölcse kopasz, fényes.

Hazánk délibb vidékének magasabb helyein és havasi völgyeiben, különösen sziklás helyeken, — a Herkulesfürdő Domugled hegyétől az Arzsánán, Stajerlakon, Csiklován, Ruszskabányán, a Szarkó és Retyezát havasokon át (Valearaszka, Klopotiva völgye) Brassóig (Cenkhegy, Törös-

vár), innen fel (Homoród) Erdély keleti határhegyláncolatán (Tusnád, a Maros forrásánál [HAYNALD!], Szatmár és Marmarosmegyéig (Guttin!, Csebrény, VAGNER exs., Kis-Mező fölött) terjed; nő a Biharhegységben (Vidra, Rév, Feketető), a Tordai Hasadékon, a Szitnán, a Breznói Szkalán s Zólyom m., a Mátrában, a Zágrábi hegyeken meg a Bosniai Vlassich-on is.²

Változik

b) *trichocarpa* BORBÁS. Egész külseje kopasz, hajtásai cikkcakkosan hajlongók. Gyümölcse maradandóan szőrös, főleg a felső fele. Levele nagyobb fajta, csaknem akkora mint az *Ulmus glabræ* (Pili adpressi saepius folliculis quoque perhiemantibus adsunt. Tota glabra ramulis flexuosis. Folia maiuscula fere magnitudine *Ulmæ glabræ* MILLER.

Ez ritkább, mint a *leiocarpa* tőalak. A Retyezát Valearaszka-vidéken s Petrozsény mellett Zsiéc völgy sziklás helyein szedtem. A Görzi növény is *leiocarpa*.

A *Sp. Banatica* JANKA, mely a M. T. Akad. Math. és Természett. Közlem. XII. 166. rövid leírás kíséretében jelent meg, nagyobb fokú szőreze, nem cikkcakkos hajtásai és széles terjedelmű inflorescentiája következtében térne el, s Krassó-Szörénymegyében a Golechegyen terem. Azt hiszem, hogy a *Sp. Banatica* nem más, mint a *Sp. media*, mely ezen a vidéken nem ritka. A *S. media* hajtása is szögletes vagy csikolt, de a szár eleit a pehely eltakarja. Innen ered az a tévedés, hogy a *Sp. mediának* hengerded szára lenne.

bb) A sátorvirágzat összetett. Nagyon apró, alig arasznyi bokrocskák.

4. *Sp. decumbens* KOCH in STURM Flora Deutschl. XIV. 62, levele fordított tojásdad vagy hosszas, tompa, egyenetlenül és csaknem kétszer fűrészelt, a fűrészfogak nagyon hegyesek, — az alja épszlű, nyélbe keskenyedik, egészen kopasz. Ágai is ilyenek, hengerdedek és simák. Hímje akkora hosszú, mint a szirmok. Alig arasznyi futó bokrocska. Carnia havasain.³

² NEILREICH Aufz. der in Ungarn. beob. Gefässpfl. 325. hazánknak éjszak-nyugatibb és más helyeiről is említi. En ezeket mint ismert anyagot, itt felsorolni szükségesnek nem tartom és leginkább a magam tapasztalatára támaszkodom.

³ Összehasonlítás kedvéért.

5. *Sp. Hacquetii* FENZL et C. KOCH im REGEL Gartenflora III. 1854. 400. levelei hosszas vagy fordított tojásdadon hosszak, a közepén felül egyenletesen és nagyjából fűrészszeltek, fűrészfogai hegyesek, különben épszélűek, nyélbe keskenyednek. Hajtásai hengerdedek s a levéllel együtt szürkellőn pelyhesednek, csak nem molyhosak. Hímje akkora hosszú, mint a szirmok. Tirol déli, Oroszország éjszaki részén.

b) A virágzat kurta hajtásokon az ágak oldalából sűrűen nő ki, fürtös helyzetű, az oldalvást álló kurta ágacskák nem nagyon levelesek, apróbb levelűek. mint az a) sorozatban, azért a vessző alakú hajtások, a vesszőkön oldalvást hosszan terjedő és sok sátorvirágzattól, szép fehér koszorú alakúak.

aa) A levél közép nagyságú, inkább tojásalakú.

6. *Sp. media* SCHMIDT Oesterr. allg. Baumz. 1792. 53! (non PURSH Fl. Amer. sept. ed 2. II. 342.) hajtása, kelyhe, virágjának a nyele, valamint levél visszája szürkén pelyhes; a hajtás a lefutó vonalaktól kissé szögletes, a hol ezek a vonalak elmosódnak, hengerded, levele tojásdad vagy lándzsás, hegyes, egész épszélű vagy csak a csücsán van, mind a kétoldalon, egy-két törhegyű foga, erezett, mind a két oldala, de főleg az alsó pelyhes, az alja gyakran hegyes. Sátoroldalt áll, a kocsányja csak az alsó felén leveles vagy csak az alsók levelesek. Kelyhe hátra görbül, hímzála hosszabb a szirmoknál. Virágának és gyümölcsének a nyele, valamint a gyümölcs is pelyhes. (*Sp. Banatica* JANKA Akad. Közl. XII. 1876. 166. *Sp. chamaedryfolia* KITAIBEL Addit. 296.) Pelyhesség a vénebb ágakon is látható.

Hazánk 700—1000 méter magasságú hegyeinek kopasz tetőin, helyenkint bőven, kivált a haza közép tájain, néhol a következővel vegyest, p. a Mátrában, a Nagyszállon Vác mellett, a Mecseken, továbbá Visegrádon, Esztergom körül (Két-ágú hegy, Sztrázsa hegy, Sz.-Györgymező a Palotahegy szikláján, Kesztlő, az Órhegyen Bajna m., a Galla hegyek tetején, FREICHTINGER!) Hútánál (Nógrád megyében) (SADLER!), a Kövesdi hegyeken Hont megyében, a Havaskő hegy tetején Pilis-Maróthnál, Dömösön a Préposthegyen s Börzsöny vidékén (FREICHTINGER), Zólyom m. a Njeresnica völgyében (FREYN), Krassó-Szörény megyében a Kukujova hegyén, a Herkules-fürdő Domuglet-

jén, ⁴ Kalnik hegyén Horvátorsz., Szlavoniának Papuk nevű hegyén. Serbia (Ravanica Cupriana), Biokovós Bosnia vidékein is. Az utóbbi helyeken pelyhessége majdnem oly sűrű, mint a *Sp. candé*; var. *leiantha* BORBÁS Vasmegye növényföldrajza stb. 313. Taródházán ültetve.

7. *Sp. oblongifolia* WALDSTEIN et KITABEL Plant. rar. Hung. III. 261. t. 235. W. Enum. hort. bot. Berolin. I. 1809. 541. KOCH Synops. Hajtása, a virág nyele meg a kelyhe kopasz, szára körülbelül egy méter magas; ága a levelek lefutása következtében elmosódottan szögletes; levele inkább lándzsás, mind a két végén hegyes, vagy kissé hosszas-lándzsás, rövid nyelű, egészen épszelű v. a teteje felé kevés fogú, sárgás zöld, a színe kevés szőrű, a visszája pelyhes, végre — KITABEL szavai szerint — a vastagabb ereken meg a levél szélén csak kevés szőr marad, lekopaszodik, („dum, ciliis quibusdam persistentibus, calvescentia“). Virág sátora 30—40 virágú s egész thyrusust alkot. Kerekded szirma a himeknél rövidebb, gyümölcse pelyhes. (*Sp. glabrescens* SIMONKAI Erdély ed. fl. 213. *Sp. Pikowiensis* KERNER Veget. verh. n. 522., non BESSER, *Sp. chamaedryfolia* SCHLOSSER et VUKOTINOVICH Fl. Croat. 116. *Sp. crenata* A. RICHT. MNL. XI 163., Term. rajzi füz. XII. 3. non L.)

A Mecseken (máj. WALDSTEIN et KITABEL) Horvátország kopasz tetőin p. a Bielo Iasicán, a Kalnikon, a Szilvácán (Velebit Brassani m.), a Váci Nagyszálon, a Disznó- és Saskővön a Mátrában, u. i. a Zágasváron, Kis-Tugár közsikláján, az erdőben (Nógrádm. RELL), Remetehegyen Lóc m. (HAYNALD!), a Szitnán!, Szklénófürdő és Teplicske (Liptó, HEUFFEL) m., Murány várán s Torockó hegyein. A Slavnik-on is (TOMMASINI). A hajtások emelkedett vonala egymás mellett majd a következő levélig lefut, majd előbb elmosódik. Inkább az előbbi fajtája.

A *Sp. oblongifolia* megjelenésének első forrását a „Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariæ“ keltétől, 1812-ből idézik, holott WILDENOW i. h. 1809-ben már a *Sp. oblongifolia* leírásának lapjára és képe számára hibátlanul hivatkozik. Bizonyos ebből, hogy KITABEL e nevezetes munkájának III. kötetében megjelent növé-

⁴ E hegyen néhol ez, néhol pedig a *Sp. ulmifolia* található, de mind a kettő bizonyosan nő itt.

nyeket nem 1812-ből, hanem előbből kell datálnunk, különben WILDENOW 1809-ben pontosan nem idézhetné.⁵

8. *Sp. cana* WALDSTEIN et KITABEL Plant. rar. Hung. 252, t. 227.

Sp. incana KITABEL Addit. 296! a kép szerint tarackol, $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ méter magas, nagyon ágas cserje, hajtása virágnyele, a levél visszája, valamint a kelyhe is szürke pelyhes*, levele tojásdad vagy hosszás, hegyes, némelyik egy kissé fogas, de leginkább épszelű, rövid nyelvű, főleg a visszája állandóan szürke pelyhű, majdnem selymes. Virágzata sokvirágú, a kép szerint eleinte fürtös, kurta nyelvű, a virágok nyelei, KITABEL szerint, alig 3 vonal hosszáságúak, végre gyümölcséréskor sátor, laza, a kocsánynyal együtt pelyhesedő. Virága apró, hímje akkora hosszú, mint a szirmok. Gyümölcse pelyhes, a felegyenesedő kehely az aljához simul, a termőszál szétterjed. A virágzat gyakran bracteolákat visel.

Horvátországban a Plitvica tavak mellett Milanovo Jezero szikláin, továbbá a Velebit legmagasabb tetőjén, a Monte Santón és Mali Halán vidéken a Horvát, valamint a Dalmát területen is. Serajevó m. is (KNAPP). A Risnyákon (SADLER Litt. 7.) hihetőleg a *Sp. media* SCHMIDT nő, mely néha egészen akkora pelyhes, mint a *Sp. cana*, de még sem oly szürke színű.

bb) a levél apró, fordított tojásalakú, a nyele felé hosszán és ékalakúan elhegyesedik, mint a *Sp. hypericifoliae*, melytől a nyeles virágzat különbözteti meg. A levél erezet leginkább három-ágú.

9. *Sp. crenata* L. spec. pl. edit. 1. 489 (non ASCHERSON), levele meg a hajtása pelyhes, végre csaknem kopasz, deres-szín, fordított tojásdad vagy széles ellipticus, ékalakúan nyélbe keskenyedik, hegyes, egészen ép, vagy csipkésen fogas, lent épszelű, többé-kevésbbé világosan háromerű. Sátora majdnem ernyő alakú, oldalvást a rövid hajtásokat tetőzi, a virágnyele pelyhes, hengerded, kelyhe háromszögletű, pelyhes és felegyenesedő, hím szála a szirmoknál hosszabb, gyümölcse kopasz, a termő pelyhes. Vesszős cserje $\frac{1}{2}$ —1 méter magas (*Sp. crenata* b) *glaucescens* KITABEL Addit. 297.)

⁵ v. ö. Pótfüzetek a Term. Tud. Közl.-höz iv. 188—189. l.

* A gyenge lefutó vonalakat ennek a pelyhes hajtásán is látni.

Erdély hegyein (Koppánd, Brassó), néhol a Magyar haza közép tájain is (a Mátrában, Kutyaváron, Erd mellett), sőt homokos mezőkön is (Vacs, Erdőhegy, Tatár-Szent-György m., Tököl m. a Csepelszigeten), Heves erdeiben, s ültetve több helyen.

- 2 10. *Sp. Pikowiensis* BESSER! Enum. pl. Volhyn. p. 46 (*Sp. hypericifolia* ? *Besseriana* SERINGE? in D. C. Prodr. II. 543) zöldellő színű, hajtásai elmosódva szögletesek, kopaszak, levele apró, fordított tojásdad, de hosszan és ék-alakúan elkeskenyedek, a színe kopasz, a visszája meg a széle gyengén pelyhes, egészen ép, tompa, vagy a hajtások nagyobb levele a csúcsán fűrészelt, hármes-erű. Virágzata oldalt és leveles ágacskaikon áll, ernyőalakú, kopasz; kelyhe háromszögletű alpból kihegyesedik és hátra görbül, szirma az előbbiénél valamivel apróbb, a hímeknél rövidebb, termője kissé szőrös.

Heves erdejében ritka (JANKA in herb. HAYNALD! calyce erecto) az előbbihez átmenetel.

Pikow mellett Podoliában, Elisabethgrad m. Oroszországban. Ugy látszik, csak a *Sp. crenata* kopaszabb alakja. Ha LINDEMANN determinációja helyes, akkor a *Sp. crenatifolia* C. A. MEYER is ide tartozik.

B) A virágzat nyeletlen, inkább ernyőalakú, a kehely felegyenesedve marad, a levél erezte elágazó.

11. *Sp. hypericifolia* L. spec. pl. ed. 1. 489. zöldellő színű, ága kopasz, hajtása pelyhes, levele fordított tojásdad, vagy lapátalakú, egészen kopasz, vagy csak a fiatal a csúcsán kissé pilás, épszálló, vagy csak kevésfogú, elmosódva szárnyaszerű, majd nem háromerű. Sátorvirágzata az ágak felső felén csoportosodik, kelyhe tojásdad-deltoid. Virágnyele kissé szőrös, hosszúra nyúlik, himje a szirmoknál rövidebb, gyümölcse lekopaszodik.

Hazája LINNÉ szerint Canada, de gyakran ültetik. Kőszegen a Günser-ek szőlői közt.

A *Spiraea obovata* WALDSTEIN et KITABEL, melyet WILLDENOW^{*} hazánkából ismertet, bajosan más mint a fogasabb levelű *Sp. hypericifolia* L. WILLDENOW leírásából az utóbbik ellenében mást, mint a jobban fogas, tompafogú és eres leveleket különbségül kitüntetni nem lehet. Az egész növény máig nagyon kétes, KITABEL herbariuma-

^{*} Enumeratio plant. horti r. bot. Berol. 1809. 541.

ban a catalogus szerint „ab WILDENOW“ jelzéssel meg volt, de ma a gyűjteményből oda van. CAMBESSÉDES I. c. 359. csak WILLDENOW szavait ismétli, minden más megjegyzés nélkül. HAZSLINSZKY⁷ a Sárosmegyei Malaveszskán említi a *Sp. obovatá*hoz közeledő bokrokat, de ezek se az igazi *Sp. obovatá*-k. NEILREICH, WILKOMM és LEDEBOUR a *Sp. obovatá*t a *Sp. hypericifoliá*hoz vonják⁸, DE CANDOLLE Prodromusa (II. 543.) meg ASCHERSON⁹ ellenben, minden esetre helytelenebbül, a „*Sp. crenata* L.“-vel egyesítik, mert az utóbbi virágzata nem nyeletlen, mint a *Sp. obovatá*é.

Vége NEILREICH¹⁰ WILLDENOW gyűjteményének *Sp. obovatá*-ját vizsgálván, azt állítja, hogy a *Sp. obovata* levele fordított tojásdad, hárommerű, nagyon tompa, s a teteje nagyjából cipkés, hogy sátorvirágzata számos, oldalvást a vesszőkön nyeletlen, apró s hogy apró levlek fogják körül. WILLDENOW *Sp. obovatá*ja tehát KOCH Synopsisának *Sp. obovata*-jával meglehetősen megegyezik, de a virágnyele hosszsan megnyúlik, nem kurtá, mint a „*Sp. obovata* KOCH“-é (non WALDSTEIN et KITABEL in WILLDENOW I. c.), vagyis a mi következő számunké. NEILREICH ezek után helyesli C. KOCH véleményét, a ki REGEL Gartenfl. III. 409—410, valamint dendrologiájában is a 323—324. a *Sp. obovatá*t a levél mélyebb csipkéi és piros termője alapján a *Sp. hypericifolia* fajtájának tartja¹¹ és „*Sp. hypericifolia* var. *Pannonica* C. KOCH“-nak nevezi. Mi C. KOCH és NEILREICH véleményét szintén helyesnek tartjuk, de egy szabályszerűen megnevezett kétes növénynek (*Sp. obovata*) még egy újabb névvel való (var. *Pannonica* C. KOCH) megtarhelését szűkségtelennek tartjuk.¹² HAZSLINSZKY Fr. Magyarhon ed. növ. fővész. kézi. k. 86. NEILREICH után haladva a *Sp. obovatá*t szintén *Sp. hypericifolia* var. *Pannonica* C. KOCH néven említi, de hogy az országban hol terem, sem ő

⁷ Éjszaki Magyarhon viránya 86.

⁸ NEILREICH Diagnosen 44., CARL KOCH in REGEL Gartenflora III. 1854, 409, LEDEBOUR Fl. Ross. II. 13., WILKOMM, Forstliche Flora 2. Aufl. 866.

⁹ Flora der Provinz Brandenburg 176.

¹⁰ Aufz. der in Ung. und Slav. bisher beob. Gefässpf. Nachtr. und Verbess. 1870. 99

¹¹ REICHENBACH Fl. Germ. excurs. 626. a foliis... subtus glaucescentibus-t is kiemeli a *Sp. hypericifoliá*val szemben.

¹² MAXIMOWICZ l. c. 179. helyesebben b. *Sp. obovata*-nak mondja.

nem tudja, sem NEILREICH WILLDENOW cédulájáról meg nem alapíthatta. Lehet hogy a *Sp. hypericifoliának* szélesebb és kurtább, a tetején jobban kerekített tompa levelű ültetett alakja; ez lehet az oka, hogy idáig hazánkban vadon nem lelték. BIELZ¹⁸ szerint Erdély Tepej hegyén nőne, de idáig igazi *Sp. obovátát* Erdélyből se láttunk. KERNER a Vegetationsverh. von Ungarn 523. száma után a Mátrában gyanítja, de a *Sp. crenata* b) *glaucescens* KITAIBEL Addit. 297., melyet KERNER *Sp. obovátának* gondol, nyelesvirágzatú. A *Sp. crenata* b) *glaucescens* KITAIBEL a catalogus szerint szintén meg volt KITAIBEL gyűjteményében, de most ez is oda van.

12. *Sp. brevipes* M. (*Sp. obovatu* REICHENBACH Fl. Germ. excurs. 626. KOCH Synops. Fl. Germ. ed. 2. 1022. non WALDSTEIN et KITAIBEL) alacsony deres-színű bokor; levele szélesebb és kurtább, fordított tojásdad, hosszan és ék alakúan elkeskenyedik, apró, a csúcsa lekerekített, épszélű, az alsóbbak, valamint a hajtások nagyobb levele a csúcson csipkések, a visszája deres szín, kopasz, vagy a fiatal pelyhes, hármasszerű, virágzata a vesszőkön kétsoros, nyeletlen, egymástól egy kissé távol esik, virága apró, virágnyele kurt, a kehelynél alig kétszer hosszabb, kelyhe tojásdad háromszögletű, felegyenesedő, a szirmok fodított tojásdadok, észre vehetően nyakasak, kissé csorbitottak, a hímeknél nem rövidebbek, gyümölcse kissé szőrös vagy kopasz. (*Sp. crenata* ASCHERSON l. c., non L.) Schweiz és Franciaországban.

A *Sp. hypericifoliától* kurtább virágnyelét, kurtább és szélesebb, deresszínű s a csúcán csipkés levelét a *Sp. crenatától* pedig nyeletlen virágzatát tekintve tér el.

III. *Spiraria* SERINGE in DE CANDOLLE Prodr. II. 544. A virágzat ágashogas, ágtetőző, azaz az ágak tetején thyrsus (viráglomb) alakra folyik össze, a kehely háromszögletű, hátra görbül, termője szabad, gyümölcse fel nem fuvódik, magrügye 9—12, levele hosszas, nagyobb fajta, fűrészelt, melléklevele apró. Viráglombos *Spiraeák*.

13. *Sp. salicifolia* L. spec. pl. ed. I. 489., levele kurtanyelű, hosszas lándzsás, aránylag keskeny, egyenetlenül fűrészelt, kopasz.

- a) *carnea* W. Sp. pl. II. ii. 1055. virágzata füzérszerű, szirma halovány rózsaszín, az ágak kérge sárgás.

A Budai Farkasvölgyben elvadulva CAMBESSÉDES szerint ez LINNÉ típusa, Siberiai eredetű.

- b) *alpestris* PALLAS Fl. Ross. I. 36. t.22. ágas apró cserje, levele rövidebb, fürtje kurta, piros. Siberia.

- c) *paniculata* W. Spec. pl. II. ii. 1056. virágzata ágasbogas, szétterjed, szirma fehér, az ágak kérge piros.

Erdélyben és Bánságban néhol elvadulva, de Dunán túl mégis gyakoribb. Nadap m., Babaszóhegyen Simontornyanál (Tolna m.), Bribiszlavec m., (Zala m.), Ogulin körül, ezenkívül Ozor m. Trencsénben és Bústyaháza m. Csere nedves helyein. Hazája Észak-Amerika.

14. *Sp. latifolia* BORKHAUSEN Forstbot. II. no 1871. (*Sp. carpinifolia* W. l. c. 540) levele nyeles, fordított vagy ellipticusan tojásdad, mélyebben fűrészelt, virágzata laza, ágasbogas, szétterjedő, fehér, az ágak kérge pirosó.

Észak-Amerika.

15. *Sp. tomentosa* L. sp. pl. I. 489, levele lándzsás egyenetlenül fűrészelt, a visszája a hajtásokkal meg a virágnyelével együtt molyhós. Virágzata összetett fürt.

Észak-Amerika.

Ültetve még több *Spiraea*-bokr is van az országban, de ezekről tovább nem szólunk. Leginkább azokról szólottam a melyek hazánk flórájának is polgárai, vagy a melyek hazánkban is könnyen elvadulnak.

Az ültetett *Spiraeak* leginkább Ázsiából meg Amerikából a culturával terjedtek el, de Európának, valamint hazánknak is vannak saját *Spiraeái*. Mivel gyakran ültetik és még némely külföldi *Spiraea* systematicai bélyege és elterjedése fölött is kétség borong; természetes, bajosabb kijelölni melyek hazánknak saját *Spiraeái*. A *Sp. media* és *Sp. oblongifolia* elterjedésének centruma mindenesetre Magyarország, a *S. canaé* pedig a Horvát és Dalmát Velebit hegylánc. Hazánkban nevezetes ellentétes munkát végeznek. Egy részök a hegyeken a sziklákat hasogatja, más részök a homok megkötésén és physical káros sajátságainak javításán fáradozik, azért figyelmünkre érdemesek. Különösen a homok pusztákról néhány ágát köszönettel vennénk, hogy megvizsgálván KITAIBEL kétes adatait felderíthessük.

Az eredményt röviden összefoglalva cserjés *Spiraeidink* a következő módon sorakoznak egymás után:

1. Az érett gyümölcs felfuvódik, levele nagy,
háromkaréju = *Sp. opulifolia* L.
- Az érett gyümölcs fel nem fuvódik 2.
2. A virágzat sátorozó vagy ernyőalakú 3.
- A virágzat az ágak tetején thyrsus (viráglomb) alakra folyik össze 13.
3. A sátorvirágzat nyeles ágacsokán áll 4.
- „ „ nyeletlen, azaz nem kurtá ágakon nő ki a vesz-
zők oldalából 12.
4. A virágzat hosszú és leveles ágakat tetőz 5.
- „ „ rövidke ágakon oldalvást áll, fürtös helyzetű 8.
5. A sátorvirágzat egyszerű 6.
- „ „ összetett 7.
6. Levelének nagysága közép fajta, fent egyszerűen
fűrészelt = *Sp. chamaedryfolia* L.
- Levele nagyobb fajta, inkább kétszer fűrészelt = *Sp. ulmifolia* SCOPOLI
7. A levél kopasz = *Sp. decumbens* KOCH
- A levél csaknem molyhos = *Sp. Hacquetii* FENZL et C. KOCH
8. A levél közép nagyságú, inkább tojásdad 9.
- A levél apróbb, fordított tojásdad, ék alakú 11.
9. Tarackoló cserje, levele, virágzata meg a hajtása szürke,
majdnem selymes pelyhű, hímje a szirmoknál nem hosszabb,
a kehely felálló = *Sp. cana* WALDSTEIN et KITAEHEL
- A kehely hátra görbül, a hím a szirmoknál hosszabb 10.
10. A levél a hajtásokkal meg a virágzattal együtt
maradandón szürke pelyhű, tojásdad = *Sp. media* SCHMIDT
- A levél végre lekopaszodik, hosszabb; a virágzat
kopasz = *Sp. oblongifolia* WALDSTEIN et KITAEHEL
11. Pelyhes, deresszinű cserje, kelyhe felálló = *Sp. crenata* L.
- Zöldellő színű, kopaszabb cserje, kelyhe
hátragörbül = *Sp. Pikoziensis* BESSER
12. Zöldellő éplevelű cserje, a virágok nyele hosszúra
nyúlik = *Sp. hypericifolia* L.
- Deresebb színű, csipkés levelű cserje, a virágok
nyele a kehelynél csak kétszer hosszabb = *Sp. brevipes* BORRÁS
13. A levél kopasz 14.
- „ „ sűrű molyhú = *Sp. tomentosa* L.
14. „ „ hosszas lándsás = *Sp. salicifolia* L.
- „ „ fordított tojásdad = *Sp. latifolia* BORCKHAUSEN.

Clavis Spiraearum, in Hungaria hucusque observatarum analytica

1. Folliculi inflati = *Sp. opulifolia* L.
- „ non inflati 2.
2. Inflorescentia corymbosa aut umbelliformis 3.
- „ in apice ramulorum thyrsoides 13.
3. Corymbus pedunculatus 4.
- „ sessilis 12.

4. Inflorescentia ramulos longos foliatosque terminans 5.
- " ramulis brevibus inserta, lateralis, in racemos disposita 8.
5. Corymbus simplex 6.
- " compositus 7.
6. Folia, quod magnitudinem attinet, mediocria, superne simpliciter serrata = *Sp. chamaedryfolia* L.
- " maiora, magis biserrata = *Sp. ulmifolia* SCOPOLI
7. " glabra = *Sp. decumbens* KOCH
- " fere tomentosa = *Sp. Hacquetii* FENZL et C. KOCH
8. " mediocria, magis ovata 9.
- " minora, obovata, cuneiforme 11.
9. Folia, inflorescentia ramulique cana, fere sericeo-pubescentia, stamina petalis haud longiora, calyx erectus = *Sp. cana* WALDSTEIN et KITABEL
- Calyx reflexus, stamina petalis longiora 10.
10. Folia cum ramulis inflorescentiaque pilis canescentibus persistentibusque pubescentia, ovata = *Sp. media* SCHMIDT
- Folia demum calvescentia, magis oblonga, inflorescentia glabra = *Sp. oblongifolia* WALDSTEIN et KITABEL
11. Fruticulus pubescens, glaucus calyce erecto = *Sp. crenata* L.
- " virescens glabrior, calyce reflexo = *Sp. Pikoziensis* BESSER
12. " virescens, foliis integerrimis, pedunculis elongatis = *Sp. hypericifolia* L.
- " magis glaucescens foliis crenatis, pedunculis calyce non nisi duplo longioribus = *Sp. brevipes* BORRÁS
13. Folia glabra 14.
- " dense tomentosa = *Sp. tomentosa* L.
14. " oblongo-lanceolata = *Sp. salicifolia* L.
- " obovata = *Sp. latifolia* BORKHAUSEN.

VIOLARUM SPECIES HUNGARICAE NOVAE.

Auctore

DRE VINCENTIO DE BORRÁS.

1. *V. Adriatica* FREYN Flora LXVII. 1884. 679. tota glaberrima, in saxosis vinearum Segniae, supra portum Stinica et Carlopago; aestate 1885. fructifera a me lecta.
2. *V. Hallieri* BORRÁS, a *V. scotophylla* JORDAN ovario omnino glabro praesertim differt, in herbidis montium ad Zagrabiam, Bátony Mátrae, ad Thermas Herculis, Hosszuaszó.
3. *V. glabrata* SALIS-MARSCHLINS Flora XXIII. 1840. 180. (*V. sciaphila* KOCH Synops. fl. Germ. ed. 2. 1843. 90.) var. *subodorata* BORRÁS foliis magis illa *V. odoratae* referentibus, apice rotundatis, magis opacis, mediocriter crenatis; dum folia *V. glabratae* non nisi crenulata atque nitida esse solent.

In silvis et fruticosis ad Buccari (*V. scotophylla* HIERON in herb. PREISSMANN, non JORDAN) *V. sciaphila* MENYHART MNL. III. 86. probabilius huc referenda.

4. *V. Diószegiana* BORBÁS (*V. ambigua* × *collina*). Stipulis dorso puberulis, margine autem ciliatis, formâ foliorum nonnullorum *Violae collinae* BESSER affinis; etiam folia vernalia more speciei posterioris villosa; aestivalia vero pleraque elongata, apicem versus magis producta angustataque, nec non petiolus apice dilatato-alatus, trinervius (nervis enim lateralibus duobus infimis non laminae basi, sed apice petioli alati egredientibus¹ magis *V. ambigua* in mentem revocant. A posteriore differt *V. Diószegiana* foliis basi late profundeque, ut in *V. collina*, cordatis, latioribus, nec tamen adeo, ac in *V. ambigua*, elongatis attenuatisque, densius hirtulis, pilis tamen non adeo ac in *V. collina* elongatis, nec mollibus, in petiolis solum longioribus. Petioli mediocriter elongati. A *V. collina* praeterea differt *V. Diószegiana* stipulis breviter fimbriatis, foliis hirtulo-asperulis, floribus maioribus (violaceis odoratisque). Capsulae puberulae, oligospermae.

In collibus ad Stum Andream ditionis Budensis.

Nota. Rev. J. WIESBAUR OBZ. XXX. 1880. 190. prolem hybridam e connubio *V. ambiguae* atque *V. collinae* ortam solum invenire voluit, neque invisam plantam descripsit. *V. Diószegiana* a *V. revoluta* HEUFFEL in REICHENBACH Fl. Germ. excurs. II. 1832. 705. (*V. hirtaeformi* WIESBAUR, *V. ambigua* × *hirta*) praecipue stipulis dorso pilosis (nota *V. collinae*) diversa.

5. *V. neglecta* SCHMIDT Fl. Boëm. 1793. 55. RÖMER et SCHULTES Syst. veg. V. 367. quasi inter *V. lucorum* et *V. Rivinianam* media, = *V. montana* REICHENBACH Icon. III. 4501. infra, BORBÁS Geogr. atque Enum. pl. com. Castriferr. 255., non L. sp. pl. 1753. 935. (*V. leucoceras* BORBÁS exsicc.).
6. *V. Danubialis* BORBÁS a *V. montana* L. (*V. elatiori* FRIES) foliis late ovato-cordatis diversa, in nemoribus ad Kalocsa, Csepel et Tiszovica.
7. *V. Dacica* BORBÁS (*V. Rothomagensis* BORBÁS M. T. Akad. Math. és Term.-Tud Közl. XI. 1874. 279., non THUILLIER; *V. Banatica* SIMONKAI Erdély edényes fl. 1887. 112. non

¹ Conf. SAERANSKY in LEIMBACH Deutsche Bot. Monatschr. III. 1885. 8.

KITAIBEL) in cacuminibus: Ples, Kunt, Gropa-Bisztri ad Szádova, Arzsána et alpium Retyezát (supra terminum *Mughi*; Valieraszka, Zanóga), in alveo Taja ad Petrozsény (BARTE pro p.), Predeal, *V. declinatae* vicaria.

V. declinata WALDSTEIN et KITAIBEL Plant. rar. Hung. t. 223! et REICHENBACH Icon. III. 4515. foliis angustissimis depicta est, glabritie atque foliis serratis a specie vicaria, *V. heterophylla* BERTOLONI austro-occidentali diversa.

In REICHENBACHII Icon. I. c. additur var. foliis paulo latioribus, quae eadem est ac *V. incerta* BLOCKI de monte Ihla Scepusii, in KECKII Herb. norm. Nova ser. Cent. XXVI. n. 2514. edita. *V. Dacica* nec non *V. declinata* stolonibus foliiferis, more *Campanulae abietinae* pluribus dense vestitae, certo certissime perennes, et a speciebus similibus optime distinguendae. *V. Dacica* a *V. declinata* foliis dilatatis, basi plus minus cordata ovatis, subrotundis, ovalibusque, profunde crenato-serratis, nec lineari-angustatis diversissima. Folia stolonum orbiculari-subcordata.

V. Banatica KITAIBEL post eius mortem, in RÖMER et SCHULTES Syst. veg. V. 1819. 382. edita, planta campestris ☉, in Banatu, a pago Szvinica usque ad Orsova frequens, = *V. tricolor* var. *ovatifolia* DC. Prodr. I. 303, „foliis inferioribus cordatis, superioribus ovato-oblongis..., corollis calycem glabrum vix excedentibus. Intermedia quasi *V. tricolore* inter et *V. arvensem* β) [*V. bicolore* HOFFMANN]; statura *V. tricoloris*, corolla, praeter calycem, *V. arvensis* β).“ *V. Dacica* verbis his discrepans herbam sistit perennem, stolonibus aëreis vestitam corollaque magnitudine *V. declinatae* insignem, habitu *V. Rothomagensi* REICHENBACH I. c. 4518 similiorem.

V. Banatica in REICHENBACH I. c. 4517. var. caule inferiore deficiente, mihi dubia. Si stolones foliiferos haberet, ad *V. Dacicam* pertinere posset; sine stolonibus fors = *V. polychroma* KERNER Sched. II. 1882. 89.

8. *V. lutea* HUDS., KERNER I. c. 89; in cacumine montis Király-hegy ad Pohorella (A. RICHTER!)

9. *V. perrobusta* BORRÁS MNL. XII. 1888. 118. pro var. *V. tricoloris*, corollâ, ut in *V. lutea* grandi, a formis *V. tricoloris* recedens, stipularum lyrato-pinnatifidarum forma tamen, nec non corolla tricolori a *V. lutea* abhorret et ad *V. tricoloris* formas recidit. Foliis superioribus laciniisque

terminali stipularum lanceolatis, remote crenato-serratis. Locis Prislop et Mala stozska in Com. Gömöriensi (A. RICHTER!)

V. perrobusta inter *V. tricolorem* et *V. luteam* media, priori tamen affinior.

- 10 *V. Tatrae* BORBÁS (*V. super-lutea* $\times$ *saxatilis*; *V. hybrida*? LEJEUNE Comp. fl. Belg. 1828. 203. non WULFEN, nec alior.) Habitu *V. luteam* refert, petalis ejusdem magnitudinis colorisque lutei insignis. A *V. lutea* stipulis *Violae saxatilis* lyrato-pinnatifidis, segmento terminali lateralibus majori latiorique, a *V. saxatili* autem corolla maxima *V. luteae* praecipue diversa. Lacinae stipularum *V. luteae* omnes angustae, aequilatae.

In herbidis Tátrae atque Sudetorum.

KÖNYVISMERTETÉSEK.

DR. L. RABENHORST'S *Kryptogamen-Flora von Deutschland, Oesterreich und der Schweiz*. Fünfter Band: Die Characeen von Dr. W. MIGULA in Karlsruhe. 1. Lieferung. Mit zahlreichen in den Text gedruckten Abbildungen. Leipzig. Verlag von Eduard Kummer 1890. 64 pp. 8°.

5] Ismét egy új kötet vétetik munkába. Az első előttünk levő füzet a következőket tartalmazza: I. Morphologie und Entwicklungsgeschichte (1—53): Bevezetés (1—3), 1. Keimung, Vorkeim (3—7), 2. Wurzeln (7—13), 3. Stengel und Blätter (13—32), 4. Die Fortpflanzungsorgane (33—51), 5. Lebensäusserungen und Bau der Charazelle (51—53). Elég szorgalmas és szakértelemmel dolgozott rész, melynél oly sok kiváló szakember nagybecsű előmunkálata az utándolgozást nagyon könnyítette. II. Geschichtliche Entwicklung der Characeenkunde (53—59). III. Stellung der Characeen im System; Gattung, Art, Varietät, Form. Terminologie. Az utolsó időben a *Characeák* többnyire a *Chlorophyceák* közelébe helyezettek, miután az évek során különféle helyeken voltak elhelyezve, tehát MIGULA nem végez éppen meglepőleg új munkát, ha ezeket mint „*Phycobrya* vagy helyesebben *Charophyta*” a *Bryophytonok* és *Thallophytonok* között szerepelteti, csak hogy az argumentációk (60) olyanok, hogy azoknak legnagyobb részét tapasztalt algológusok aligha fogják elfogadni. A munka különben szerzője buzgalma és iparkodása után ítélve hasznavehetőnek ígérkezik és miután egy

ilynemű feldolgozás már régóta kívánatos, az remélhetőleg hiányt is fog pótolni.

Sylloge Fungorum omnium hucusque cognitorum digessit P. A. SACCARDO

Vol. I. Sylloge Pyrenomycetum omnium cognitorum digessit P. A. SACCARDO Patavii XIII. Junii MDCCCLXXXII. XIX, 766, 2 inn. pp.

Voll. II. (Vol. I. continuatio et finis) Patavii XIII. Junii MDCCCLXXXIII 815, LXIX, 77 pp. Lex. 8°.

Vol. III. Sylloge Sphaeropsidearum et Melanconiearum omnium hucusque cognitarum digessit P. A. SACCARDO Patavii XV Decembris MDCCCLXXXV. 860 pp. Lex. 8°.

Vol. IV. Sylloge Hyphomycetum omnium hucusque cognitorum digessit P. A. SACCARDO Patavii X Apr. MDCCCLXXXVI. 807, 1 inn. pp. Lex. 8°.

Additamenta ad Volumina I—IV. curantibus Doct. A. N. BERLESE et P. VOGLINO Instituti Botanici Patavini adiutoribus Patavii XXXI Decembris MDCCCLXXXVI. IV. 484 pp. Lex. 8°.

Vol. V. Sylloge Hymenomycetum omnium hucusque cognitorum digessit P. A. SACCARDO collaborantibus J. CUBONI et V. MANCINI Vol. I. Agaricineae Patavii XXVIII Maji MDCCCLXXXVII. 1146 pp. Vol. VI. Ejusdem Vol. II. Polyporeae, Hydneae, Thelephoreae, Clavariaceae, Tremellinae Patavii I Augusti MDCCCLXXXVIII. 928 pp. Lex. 8°.

Vol. VII. Sylloge Gasteromycetum Phycomycetum et Myxomycetum omnium hucusque cognitorum digesserunt A. N. BERLESE, J. B. DE-TONI et E. FISCHER. Gasteromyceteae Phalloideae auctore E. FISCHER; Nidulariaceae, Lycoperdaceae et Hymenogastraceae auctore Doct. J. B. DE-TONI; Phycomyceteae Mucoraceae, Peronosporaceae, Saprolegniaceae, Entomophthoraceae, Chytridiaceae et Protomycetaceae auctoribus Doct. A. N. BERLESE et J. B. DE-TONI; Myxomyceteae Eumyxomyceteae et Monadineae auctore Doctore A. N. BERLESE Patavii XV Martii MDCCCLXXXVIII. 882, LIX pp. Lex. 8°.

Vol. VIII. Discomyceteae et Phymatosphaeriaceae auctore P. A. SACCARDO; Tuberaceae, Elaphomycetaceae, Onygenaceae auctore Doct. J. PAOLETTI; Laboul-

beniaceae auctore Prof. A. N. BERLESE; Saccharomycetaceae auctore Doct. J. B. DE-TONI et Com. V. TREVISAN Patavii XX Decembris MDCCCLXXXIX. XVI, 1143 pp. Lex. 8°. Omnia Voll. sumptibus auctoris, typis seminarii.

6] SACCARDO a növénytan tanára a Padovai tudomány egyeteménél azt a szép feladatot tűzte ki magának, hogy az összes fungusok diagnosisait összegyűjti és kiadja. Hét év alatt napvilágot látott az előttünk levő kilenc testes kötet, melynek nagyobb részét S. maga, a többi a cimben felemlített szakférfiak dolgozták. A munka a mycologusoknak nagy szolgálatot fog tenni és azért a sok tekintetben elavult systematikai dispositiók, a nomenclatorikus különködések itt kevésbé jöhetnek szóba.

SACCARDO óriási munkát végezett és nem csak a mycologusok, hanem minden botanikus háláját méltán megérdemli. Két év múlva még egy additamentumot óhajt S. kiadni, hogy a munkájából kimaradt diagnosisok mind pótoltságának, mire nézve az összes szaktársak támogatását kikéri.

Mily nagy mérvűen haladott a mycologia az utolsó 27 év alatt a fajok ismeretére nézve, azt a következő adatok mutatják a legjobban. 1862-ben Dr. WENZEL STREINZ nyugalmazott gubernialis tanácsos Gratzban összeállította az összes előtte ismeretes fungusok synonymiáját Nomenclator Fungorum című munkájában és a névszerint felsorolt fajok száma 11,893 volt, SACCARDO munkájában pedig 31,927 faj diagnosisa olvasható, mely szerzőnk osztályozása szerint a következő módon vannak elrendezve:

FUNGACEAE (*Fungi*) L. Gen. 1737. 327.

Plantae cryptogamae, cellulares, chlorophyllo destitutae, thallo (mycelio) plerumque instructae, parasiticae vel saprogenae, plerumque aëreae.

— In toto regno vegetabili longe maxima classis et ob vitam, formam, propagationem, magnitudinem, qualitates, omnium variabilissima.

1. *Fungi superiores* h. e. perfecti quoad evolutionis gradum.

A. Plasmodium nullum.

† Mycelium distinctum rarissime obsoletum.

+ Asci generini nulli.

§ Receptaculum distinctum.

α <i>Hymenomyceteae</i>		Hymenium externum	
<i>Agaricineae</i>	V. 3.	" lamellatum	sp. 4639
<i>Polyporaceae</i>	VI. 1.	" tubulosum v. porosum	" 1972
<i>Hydnaceae</i>	VI. 429.	" aculeatum	" 427

<i>Thelephoraceae</i>	VI. 513.	"	levigatum; fgi subcoriacei sp.	884
<i>Clavariaceae</i>	VI. 690.	"	" " subcarnosi	371
<i>Tremellaceae</i>	VI. 760.	"	" " gelatinosi	258
§ <i>Gasteromyceteae</i>	"	"	internum	
<i>Phallaceae</i>	VII. 1.	Fgi epigaei, volvacei, deliquescentes	sp.	81
<i>Nidulariaceae</i>	VII. 24.	" " , coriacei, subcyathoides	"	61
<i>Lycoperdaceae</i>	VII. 48.	" " , submembranacei, utriculares, pulverulenti	"	426
<i>Hymenogastraceae</i>	VII. 154.	" hypogaei subcarnosi nunquam pulverulenti	"	78
§§ <i>Receptaculum nullum v. obsoletum</i>				
α <i>Mycelium distinctum.</i>				
* <i>Hypodermaceae</i>	Zoosporae et zygosporae nullae.			
<i>Uredinaceae</i>	VII. 528	Paras. vix pulverulentae; sporae parallelo-stipitatae; metagenesis plerumque complexa	"	1224
<i>Ustilaginaceae</i>	VII. 449.	Paras. mox pulverulentae; sporae conglobatae, subsessiles; metagenesis nulla, rarius conidica	"	284
** <i>Phycomyceteae</i>	Zoosporis v. zygosporis			
a <i>Phyto-parasiticae</i>				
<i>Peronosporaceae</i>	VII. 233.	Zygosporae matrice immersae conidia superficialia	"	96
b <i>Zoo-parasiticae</i>				
<i>Entomophthoraceae</i>	VII. 280.	Aërophilae, zygosporiferae (rarius azygosporiferae)	"	20
c <i>Saprogenae</i>				
<i>Saprolegniaceae</i>	VII. 264.	Hydrophilae, zoosporiferae	"	80
<i>Mucoraceae</i>	VII. 181.	Aërophilae, zygosporiferae	"	200
§ <i>Mycelium obsoletum</i>				
<i>Chytridiaceae</i>	VII. 286.	Zoosporae partitione regulari plasmatis formatae, distincte ciliatae	"	132
<i>Protomycetaceae</i>	VII. 319.	Zoosporae indistincte formatae, vix ciliatae (<i>Mycelium paulo manifestius</i>)	"	19
++ <i>Asci adsunt</i>				
§ <i>Fungi epigaei</i>				
α <i>Pyrenomyceteae</i>		Receptacula (perithecia, loculi) clausa v. ostiolo aperta, polyasca.		
<i>Perisporiaceae</i>	I. 1.	Perithecia astoma, typice nigricantia	"	481
<i>Sphaeriaceae</i>	I. 89. II. 1.	" ostiolo punctiformi portusa nigricantia	"	5448
<i>Coryneliaceae</i>	Add. 193.	" ostiolo dein infundibulari aperta nigricantia	"	2
<i>Hypocreaceae</i>	II. 447.	" " punctiformi, lacte colorata	"	640
<i>Dothideaceae</i>	II. 588.	" (loculi) stromate immersa, vix ab eo discreta	"	351
<i>Mycrothyriaceae</i>	II. 658.	" dimidiata, scutata, portusa v. astoma	"	65
<i>Lophiostomaceae</i>	II. 672.	" ostiolo compresso praedita	"	213
<i>Hysteriaceae</i>	II. 720.	" perfecta rima longitudinali dehiscencia	"	372

<i>Hemihysteriaceae</i> Add. 261.	"	dimidiata, rimose dehiscentia sp.	3
§ <i>Discomyceteae</i> Receptacula (ascmata) mox v. jugiter discoideo- aperta, polyasca.			
<i>Cyttariaceae</i> VIII. 4.	Ascomata subglobosa, peripherice plu- rilocellata, superficialia	"	7
<i>Helvellaceae</i> VIII. 7.	"	clavata, mitrata, capitata, sti- pitata, superficialia	" 169
<i>Pezizaceae</i> VIII. 53.	"	cupulata v. plana, carnea v. ceracea; asci non erumpentes	" 1948
<i>Ascobolaceae</i> VIII. 512.	"	cupulata v. plana, carnea, superficialia; asci non erump.	" 130
<i>Dermateaceae</i> VIII. 545.	"	cupulata v. plana, subsero-co- riacea, erumpenti-superficialia	" 255
<i>Bulgariaceae</i> VIII. 607.	"	turbinata v. cupulata, gela- tinosa, superficialia	" 152
<i>Stictaceae</i> VIII. 647.	"	immersa, laeticoloria, ceracea	" 229
<i>Phacidaceae</i> VIII. 705.	"	" nigricantia	" 268
<i>Patellariaceae</i> VIII. 768.	"	superficialia, " subcornea	" 161
<i>Cordieritaceae</i> VIII. 810.	"	in fulcris ramosis acrogena	" 5
<i>Gymnoascaceae</i> VIII. 811.	"	excipulo carentia, nuda	" 51
<i>Caliciaceae</i> VIII. 825.	"	turbinata, saepius nigricantia fibroso-cornea	" 78
γ <i>Phymatosphaeriaceae</i> VIII. 843.	Receptacula (locelli) clausa, monoasca, stromate tubercu- liforini, perexiguo immersa	"	16
δ <i>Onygenaceae</i> VIII. 861.	Receptacula subglobosa, epizoa, mox sporidiis pulverulenta	"	6
ε <i>Laboulbeniaceae</i> VIII. 909.	" (perithecia?) paucicella- laria, perexigua, stipitata, amycelica, chitinoidea, entomogena	"	15
§§ <i>Tuberoideae</i> Fungi hypogaei, subglobosi, indehiscentes			
<i>Elaphomycetaceae</i> VIII. 863.	Gleba demum pulveracea; capilli- tium adest	"	21
<i>Cenococcaceae</i> VIII. 871.	Gleba demum pulveracea; capil- litium deest	"	1
<i>Tuberaceae</i> VIII. 872.	Gleba modo venosa, modo evenosa sed tunc lacunosa nunquam pulveracea	"	102
<i>Endogonaceae</i> VIII. 905.	Gleba evenosa, solida, nunquam pulveracea	"	6
†† Mycelium nullum v. non discretum			
<i>Saccharomycetaceae</i> VIII. 916.	Multiplicatio gemmipara simul et ascogena; fgi zymogeni	"	30
<i>Schizomycetaceae</i> VIII. 923.	Multiplicatio scissipara simul et endogena; fgi patho-chromo-zymogeni	"	659
B. <i>Myxomycetaceae</i> Plasmodium initio adest			
<i>Monadinaceae</i> VII. 453.	Receptacula (peridia) genuina nulla; zoospora adsunt	"	49
<i>Sorophoraceae</i> VII. 323.	Receptacula (peridia) minus evoluta, capitata, clavata, exigua; zoosporae nullae	"	9
<i>Myxomycetaceae</i> VII. 450.	Receptacula (peridia) perfecte evo- luta; zoosporae adsunt	"	383

II. Fungi inferiores h. e. formae metageneticae, ascis destitutae, Ascomycetum

A Sphaeropsideae <i>Perithecium praesens</i>	
<i>Sphaerioidaceae</i> III. 1. <i>Perithecium ostiolo pertusa, v. astoma, nigricantia</i>	sp. 3690
<i>Nectrioidaceae</i> III. 613. <i>Perithecium ostiolo pertusa, v. laete colorata</i>	" 44
<i>Leptostromaceae</i> III. 625. <i>Perithecium subdimidiata, ostiolo v. rima dehiscentia v. astoma, nigricantia</i>	" 203
<i>Excipulaceae</i> III. 664. <i>Perithecium scutellata, patellata v. excipuliformia</i>	" 143
B Melanconiaceae III. 696. <i>Perithecium nullum; fungi matrice innati</i>	" 606
C Hyphomyceteae <i>Perithecium nullum; fungi superficiales</i>	
<i>Mucedinaceae</i> IV. 2. <i>Pallidae v. laete coloratae, laxae, collabentes</i>	" 1147
<i>Dematiaceae</i> IV. 255. <i>Fuscae v. nigrescentes, laxae, rigidulae</i>	" 1579
<i>Stilbaceae</i> IV. 557. <i>Pallidae v. fuscae, in fasciculum stipiti-formem coalitae</i>	" 344
<i>Tuberculariaceae</i> IV. 635. <i>Pallidae v. fuscae in acervum verruciformem (sporodochium) coalitae</i>	" 594
Summa specierum omnium 31,927	

DR. L. RABENHORST'S *Kryptogamen-Flora von Deutschland, Oesterreich und der Schweiz*. Erster Band III. Abtheilung: Pilze von DR. G. WINTER 31. Lieferung: *Discomycetes* (*Pezizaceae*) bearbeitet von DR. H. REHM. Mit vielen in den Text gedruckten Abbildungen. Leipzig. Verlag von Eduard Kummer. 1889. p. 209—272. 8.º [L. MNL. IV. 162. V. 41. VII. 13, 89, 115. VIII. 57. IX. 26, 103 X. 122, 156. XI. 46, 157. XII. 110. XIII. 47. II.]

1] A *Heterosphaerieae* befejeztetnek, a *Cenangieae* egészen tárgyaltnak és *Dermateaceák* családjából a *Dermateák* szintén egészen, végre a *Tympanis* genusból 12 faj van leírva.

DR. L. RABENHORST'S *Kryptogamen-Flora von Deutschland, Oesterreich und der Schweiz*. Vierter Band: Die Laubmoose von K. GUSTAV LIMPRICHT. 11. Lieferung: *Bryineae*: *Stegocarpae* (*Acrocarpae*). Mit zahlreichen in den Text eingedruckten Abbildungen. Leipzig. Verlag von Eduard Kummer. 1889. p. 641—704. 8.º [L. MNL. IX. 135—137. XI. 170. XII. 110. XIII. 47. II.]

2] A *Pottiaceák* befejeztetnek és a *Grimmiaceák* családjából a *Cinclidotus* genus, továbbá közölve van a *Schistidium* genus leírása, fajainak clavisa és a *Schistidium apocarpum* leírásának egy része.

Die natürlichen Pflanzenfamilien nebst ihren Gattungen und wichtigeren Arten insbesondere den Nutzpflanzen bearbeitet unter Mitwirkung zahlreicher hervorragender Fachgelehrten von A. ENGLER ord. Prof. der Botanik und Director des botan. Gartens in Breslau und K. PRANTL Professor der Botanik an der Forstlehranstalt Aschaffenburg 14., 18., 20., 30—33., 35. Lieferung. Leipzig Verlag von Wilhelm Engelmann 1887—89. Lex. 8°.

[I. MNL. XI. 83—92. XII. 110—111. XIII. 47. II.]

3] Az érdekes vállalat kissé lassan halad, mi különben a kevésbé módos vevőknek a mű megszerzését könnyíti. Ujabban a következő részek lettek teljesek:

III. Teil 1. Abt. Mit 1038 Einzelbildern in 190 Figuren und 2 Vollbildern, sowie Abteilungs-Register. *Saururaceae*, *Piperaceae*, *Chloranthaceae*, *Lacistemaceae*, *Casuarinaceae*, *Juglandaceae*, *Myricaceae*, *Leitneriaceae* von A. ENGLER, *Salicaceae* von F. PAX. *Betulaceae* (Lief. 14.), *Fagaceae* von K. PRANTL (Lief. 14. 18.), *Ulmaceae* (Lief. 18.), *Moraceae* (Lief. 18. 20.), *Urticaceae* (Lief. 20.), *Proteaceae* (Lief. 20. 30.), *Loranthaceae* von A. ENGLER (Lief. 30. 32.), *Myzodendraceae*, *Santalaceae*, *Grubbiaceae* von G. HIERONYMUS (Lief. 32.), *Olcaceae* (Lief. 32. 35.), *Balanophoraceae* von (Lief. 35.), A. ENGLER *Aristolochiaceae* von H. SOLEREDER. *Rafflesiaceae*, *Hydnoraceae* von H. GRAF ZU SOLMS (Lief. 35.).

III. Teil 1. Abt. b. Mit 193 Einzelbildern in 33 Figuren, sowie Abteilungs-Register *Phytolaccaceae*, *Nyctaginaceae* von A. HEIMERL (31. Lief.), *Aizoaceae* (*Ficoideae*), *Mesembrianthemaceae* (31. 33. Lief.), *Portulacaceae*, *Caryophyllaceae* von F. PAX (33. Lief.)

Malesia raccolta di osservazioni botaniche intorno alle piante dell' Arcipelago Indo-Malese e Papuano pubblicata da ODOARDO BECCARI destinata principalmente a descrivere ed illustrare le piante da esso raccolte in quelle regioni durante i viaggi eseguiti dall' anno 1865 all' anno 1878. Vol. III. Fasc. iv. Firenze-Roma. Tipografia dei fratelli Bencini Settembre 1889. p. 169—280. XXXVI—XLII. 4°.

[I. MNL. I. 91, 113—116. III. 168. VIII. 26. X. 119, 155. XI. 158—159.]

7] Óhajításunk teljesült, BOSELLI közoktatási minister újabb segélyösszegeket engedélyezett, melyek nem csak ezen füzet, hanem az egész harmadik kötet megjelenését biztosítják; demily nagy fon-

tosságot tulajdonítanak ennek a műnek a legcompetensebb szakemberek, a mellett az tanuskodik, hogy a Benthám-alap kezelői szintén kitüntetésképen egy nagyobb összeget bocsátottak a Malesia folytatása érdekében BECCARI rendelkezésére. A jelen füzet tartalma: *Nuove Palme Asiatiche* (169—200.) *Le Bombaceae Malesi* descritte ed illustrate da O. BECCARI (201—275) érdekes phytogenetikus és morphologiai fejtegetésekkel. A többi lapok (276—280) a XXII—XXXVI. tábla magyarázatát tartalmazzák. A jelen füzet táblái: *Bombaceae* (*Durio*, *Boschia*) tab. XXXVI, *Palme* (*Pritchardia*) tab. XXXVII, XXXVIII, *Triuridaceae* (*Schiaphila*) tab. XXXIX—XLII.

HALÁLOZÁSOK.

MENEGHINI GIUSEPPE, Olaszország senatora, a geologia tanára a Pisai tudományegyetemen [*Meneghinia* ENDLICHER = *Arnebia* FORSK. *Boraginaceae*] * Padováb. 1811. jul. 30. † Pisában 1889. jan. 29. Tanulmányai befejezése után szülővárosában mint a növénykert tanársegéde működött, azután 1839. a sebészek tanfolyamának u. n. előkészítő tudományi (physikai, chemiai és botanikai) tanszékét nyerte el és ezen minőségben maradt Padovában 1848-ig, midőn a Pisai tudományegyetemhez a mineralogia és geologia r. ny. tanárának neveztetett ki. Mint botanikus is szép hírnevet hagyott maga után, miről a következő könyv- és értekezés-címek eléggé tanuskodnak:

Ricerche sulla struttura del caule nelle piante monocotiledoni. Padova 1836. 110 pp. 10 tab. 4° max.

Conspectus Algologiae Euganeae, germanicis naturalium rerum scrutatoribus Pragae a. 1837 convenientibus oblatus Spongia Comment. di Medicina IV. 1837. 231—265. et seors. Pata-vii 1837. 37 pp. 8°.

De Bryopsis idum fructificatione Flora XX. 1837. 721—727. tab. II-a.

Cenni sulla organografia e fisiologia delle Alghe Nuovi Saggi della R. Accad. di Sc. Lett. ed Arti di Padova IV. 1838. 324—388. et seors. Padova 1838. 64. pp. Fol. min.

Monografia delle Anabaine Diz. di Convers. Padova 1839. 4 column. 8°.

Coccochloris Orsiniana Atti I. Congr. Scienz. Ital. ten. in Pisa 1839. 174.

Alghe raccolte sui monti Euganei, oltre una dozzina d'altre specie nuove e meritevoli d'illustrazione Ib.I. 1839. 127—129

Sulla *Oscillaria labyrinthiformis* Ib. I. 1839. 148—149

Scoperta di due nuovi organi nei conceffacoli dei *Sargassi* ed in particolare del *S. linifolium*. Ib. II. 1840. 528.—529.

Algh e nuove del Mediterraneo Nuovo Giornale dei Letterati Pisa I. 1840. 260—272.

Sul valore dei caratteri carpologici nella distinzione dei generi delle Algh e, e descrizione di nuove specie Atti Riun. Torino II. 1840. 172—173.

Synopsis *Desmidiacearum hucusque cognitarum* Linnaea XIV. 1840. 201—240 et seors. Halae ad Sal. 1840. 40 pp. 8°.

Considerazioni sui caratteri generici delle Algh e e descrizione di alcune nuove specie Atti II. Congr. Scienz. Ital. tenutasi in Torino 1840.

Memoria sui rapporti di organizzazione tra le Algh e propriamente dette o Ficee e le Algh e terrestri o Licheni Atti III. Congr. Scienz. Ital. Firenze III. 1841. 417—431.

Lettera al dott. CORINALDI a Pisa 1-a 1840. 2-a 1841. Giorn. Tosc. Sc. Med. Fis. e Nat. I. seors. Pisa 1841

Algh e delle Terme Juliane Ib. I. 1840. 187—189.

Algh e Mediterranee Italiane enumerate ed illustrate. Lettera al Dr. CORINALDI Ib. I. 1841. 260—272.

Algologia Dalmatica Atti Congr. Sc. It. Firenze III. 1841. 424—431.

Considerazioni sulla questione attualmente agitata all' Accademia di Francia fra MIRBEL e GAUDICHAUD intorno alla Struttura del tronco delle Monocotiledoni Misc. med. chir. Pisa 1843. II. 197—207.

Monographia *Nostochinearum Italicarum* Atti R. Acc. di Torino 2 Ser. V. (1841.) 1843. 1—144. XVII. tav. et seors. Torino 1841. 143. pp. 4°. A fűggelékben *Rivulariae* egy genus és 6 species.

Osservazioni sulla struttura e fruttificazione di alcune specie del genere *Liagora* Atti Congr. Scienz. Padova IV. 1842. 303.

Descrizione di un antolisi osservata nel *Delphinium amoenum* Ib. IV. 1843. 266—275.

Algh e Italiane e Dalmatiche fasc. 1—5 con tavole colorate Padova 1842—1846. 384 pp. 8°.

Del genere *Ceramium* e di alcune sue specie Giorn. Bot. Ital. I. 1844. 178—186.

Sulla teoria dei meritalli di GAUDICHAUD Ib. I. 1844. 17—26.

Sulla teoria dei meritalli, su alcuni argomenti di morfologia

vegetale e sul nuovo piano di nomenclatura nei due regni organici ecc. Atti Congr. Scienz. Lucca V. 1843.

Nuove specie di *Callithamnion* e di *Griffithsia* trovate in Dalmazia dal Sign. V. VIDOVICH Giorn. Bot. Ital. I. 1844. 284—290.

Osservazioni sopra alcuni generi della famiglia delle *Charidae* Ib. I. 1844. 291—295. Atti Congr. Scienz. Milano VI. 1844. 455—458.

Nuove specie di *Algae* Ib. Atti VI. 1844. 500—508.

Algarum species novae vel minus cognitae Giorn. Bot. Ital. I. 1844. 296—306.

Elenco e nuove specie di *Algae* termali Euganee Nuove ricerche ecc. del prof. RAGAZZI Padova 1844. 118—128. 8°.

Di alcune nuove specie di *Bryopsis* Giorn. Bot. Ital. II. 1845. 246—254.

Due nuove specie di Briossidi Adriatiche Ib. II. 1845. 385—388.

Sulla animalità delle *Diatomee* e revisione organografica dei generi di stabiliti dal KÜTZING Atti Istit. Veneto V. 1846. 43—231. seors. Venezia 1846. 196 pp. 8°. és Angolul Ray Society.

Nuova specie di *Chara* Atti Congr. Scienz. Ital. VIII. Genova 1846. 553.

Sulla significazione delle spine dello *Xanthium spinosum* Ib. VIII. 1846. 562—563.

Osservazioni sulla infiorescenza della Tiglia Ib. VIII. 1846. 573—574.

Rapporto sui lavori della sezione di Botanica dell' VIII. Riunione scienziati italiani Giorn. l'Euganeo Padova 1846.

Lezioni di Botanica popolare Ib. 1847.

Elenco delle *Algae* delle Terme Euganee e Guida alle Terme Euganee del Dott. FOSCARINI Padova 1847.

Nuove osservazioni sulle *Diatomacee* Atti Ist. Veneto VII. 1848. 6—9.

Commemorazione del dott. GIOVANNI ZANARDINI Ib. 1879.

P. SAVI-val Sulle appendici apicali proprie alle foglioline dell' *Acacia cornigera* Giorn. Bot. Ital. I. 1844. 106—112.

PEYRITSCH JOHANN a növénytan r. ny. tud. egyetemi tanára Innsbruckb. [*Peyritschia* FOURN. = *Vahlodea* FRIES (Sect. *Deschampsiae* PB.) *Gramina*] * Volkermarkt. (Carinthiab.) 1835. oct. 20. † Griesben Bozen m. 1889. márc. 14. szivszélhűdés következtében. 1864. orvostudor, 1871. Bécsi cs. és kir. udv. növénytári őr, 1872. u. o. tud. egyetemi m. tanár, KERNERnek Bécsbe való meghívása

után, annak utóda Innsbruckban. A exotikus florák kítűnő művelője és a növényi rendelleneségek szakavatott magyarázója, ki nem csak az észlelt egyes tényeket magyarázta, hanem egyben kísérletekkel is törekedett ezeknek a nehéz kérdéseknek megoldásához járulni. A Botanische Jahresberichtben annak fennállása óta 1886-ig ő ismertette az erre vonatkozó dolgozatokat és 1883-ig azokat nagyon tanulmányos áttekintésekkel vezette be. Irodalmi munkássága:

Eine neue Gattung der Hyppocastaneen Bot. Zeitung XVI. 1858. 153—154. *Billia*.

Basananthe, eine neue Gattung der Passifloren Bot. Zeitung XVII. 1859. 101—102.

Beiträge zur Flora Mexico's LinnaeaXXX. 1859. 1—82. Beisatz und Verbesserungen Ib. 760.

Zur Kenntniss der Gattungen Rynchelythrum Nees und Monachyron Parl. Bot. Zeitung XX. 1862. 3—4.

Beitrag zur Kenntniss des Favus (*Tinea favosa*) Mediz. Jahrb. Ges. der Aerzte Wien XVII. 1869. 61—90.

Ueber Pelorien bei Labiaten. Sitzungsber. Kais. Ak. Wissensch. Wien math. naturw. Cl. LX. 1870. 343—366 tab. 6. II. Folge. LXII. 1870. 497—523, tab. 8.

Ueber Bildungsabweichungen bei Umbelliferen Sitzungsber. Kais. Ak. Wissensch. Wien math. naturw. Cl. LX. 1870. 899—914, 4 tab.

Uebereinige Pilze aus der Familie der Laboulbenien Sitzungsber. Kais. Ak. Wissensch. Wien math. naturw. Cl. LXIV. 1871. 441—458, 2 tab.

Ueber Bildungsabweichungen bei Cruciferen PRINGSHEIM Jahrb. wissenschaft. Botanik VIII. 1872. 117—130, 2 tab.

Ueber Pelorienbildungen Sitzungsber. Kais. Ak. Wissenschaft. Wien math. naturw. Cl. LXVI. 1872. 125—159, 6 tab.

Beiträge zur Kenntniss der Laboulbenien Sitzungsber. Kais. Ak. Wissensch. Wien math. naturw. Cl. LXVIII. 1873. 227—254.

Zur Synonymie einiger Hippocrateaceen Sitzungsber. Kais. Ak. Wissensch. Wien math. naturw. Cl. LXX. 1874. 401—423.

Ueber Vorkommen und Biologie von Laboulbeniaceen Sitzungsber. Kais. Ak. Wissensch. Wien math. naturw. Cl. LXXII. 377—385.

Zur Teratologie der Ovula Festschrift 25jähr. Feier zool. bot. Gesellsch. Wien 1876. 117—144, 3 tab.

Untersuchungen über die Aetiologie pelor-

ischer Blütenbildungen Denkschr. Kais. Ak. Wissensch. Wien math. naturw. Cl. XXXVIII. 1877. 109—160, tab. 8.

In Sachen der Ovartheorie Bot. Zeitung XXXV. 1877. 305—308.

Ueber Placentarsprosse Sitzungsber. Kais. Ak. Wissensch. Wien math. naturw. Cl. LXXVIII. 1878. 220—243, 2 tab.

Hippocrateaceae MARTIUS etc. Flora Brasil. Fasc. LXXV. 1878. 125—164, tab. 42—49.

Erythroxylaceae MARTIUS etc. Flora Brasiliensis LXXXI. 1878. 125—180, tab. 23—32.

Zur Aetiologie der Chloranthien einiger Arabis-Arten PRINGSHEIM Jahr. wissenschaftl. Bot. XIII. 1882. 1—22.

Ueber künstliche Erzeugung von gefüllten Blüten und anderen Bildungsabweichungen Sitzungsber. Kais. Ak. Wissensch. Wien math. naturw. Cl. XCVII. 1888. 597—605.

WAWRA HEINRICH-hal: Sertum Benguelense. Aufzählung und Beschreibung der auf der Expeditionsfahrt S. M. Corvette „Carolina“ an der Küste von Benguela gesammelten Pflanzen. Sitz. Ber. Kais. Ak. Wissensch. Wien math. naturw. Cl. XXXVIII. 1859. 543—554.

KOTSCHY THEODOR-al: Plantae Tinneanae sive descriptio plantarum in expeditione Tinneana ad flumen Bahr-el-Ghasal ejusque affluentias in septentrionali interioris parte collectarum. Opus XXVII tabulis exornatum THEODORI KOTSCHY et JOANNIS PEYRITSCH consociatis studiis elaboratum suis sumptibus ediderunt ALEXANDRINA P. F. TINNE et JOA. A. TINNE Vindobonae 1867. VIII 68. pp. ic. xyl. col. 27 tab. col. Folio.

Végre sajtó alá rendezte az Aroideae Maximilianae c. disznuhkát (l. MNL. III. 1879. 170—172.)

HEINRICH GUSTAV REICHENBACH elébb a növénytan r. k. tanára a Lipesei tudomány-egyetemen, azután 1863 óta a botanikus kert igazgatója Hamburgban * Lipésében 1823 jan. 3. † Hamburgban 1889 május 6, a híres LUDWIG REICHENBACH még híresebb fia, ki az atyjától kezdeményezett Iconographiát is folytatta, de sajnos, nem fejezte be. A világ első orchideológusa volt és a nagyszámu előkelő Orchideaceae-cultivateur gyakran fordult hozzá drága anyagának meghatározása érdekében. Voltak évek, hogy a Gardener's Chronicle minden száma hozott 2—3 REICHENBACH-tól leírt új Orchidea-fajt. Nagyszámu és több nagyterjedelmű értekezést írt Orchideákról, melyekkel 1841 óta foglalkozott, de különben is ropant növényismerettel bírt, úgy hogy őt méltán a kor legjobb sys-

tematikussai közé számíthatni, a ki az általános növénytan haladását is nagy figyelemmel kísérte. Hazánkat is többször látogatta meg. Egy drága díszes *Orchidea*-folyóirat címe *Reichenbachia*, a Gand-i növénytani és gazdasági társaság tiszteletére érmet veretett, melyet a Belga király személyesen nyújtott neki át, midőn Gandben mint a nemzetközi virágkiállítás jury-elnöke működött. Minden oldalról kitüntetésben részesült, csak a Német tudományegyetemek egyike sem akarta rendes nyilván. egyetemi tanárnak meghívni és még a Dresdai kir. természetrajzi muzeum igazgatóságát sem tudta, nagy és befolyásos pártfogók utánjárása mellett elnyerni. És habár előttem is büszkén említette mennyire jól esett neki, hogy a „vaskancellár“ őt megbízatásokkal megtisztelte; utolsó találkozásunk alkalmával Sz. Pétervárt, a midőn két hétig majdnem mindennap a legtöbb időt együtt töltöttük, a maga sarkastikus módja szerint nem fojthatta el a keserűséget, hogy Német ordinariatusra nem tarrtották érdemesnek, sőt hogy még szűkebb hazájában sem nyerhette el, annak a mzeumnak az igazgatóságát, melynek édes atya oly sokáig volt igazgatója. Végrendeleltében gyűjteményeit, könyvtárát a Bécsi udvari muzeum növénytani osztályának hagyományozta, azon feltételt alatt, hogy *Orchidea*-gyűjteménye huszonöt évig lepecsételve maradjon. A főudvarmesterei hivatal megengedte a gyűjteménynek elfogadását és így az Bécsbe szállíttatott, 62 nagy ládát könyvekkel, 132 nagy ládát szárított növényekkel tartalmazott a nagy szállítmány. A herbarium terjedelme ez által megkétszerezettetik, kb. 700,000 félív szükséges, hogy ez a nagy növénykincs a mostani gyűjteménnyel egyesíttessék. Az *Orchideák* kb. 80.000 félívet fognak igényelni. A könyvtár is nagyon sok munkával fog gazdagodni. Német körökben REICHENBACH ezen intézkedése, nagy visszatetszést okozott; jogosultabb az Angolok panasza, kik REICHENBACHhal sokat és sok nagyon ritka dolgot közöltek, de mint mindenben praktikusok és körültekintők, ezen esetben is legalább a veszett fejszének nyelét próbálják megmenteni, a mennyiben az összes érdekeltek felszólítottak, hogy minden növényből, melyet REICHENBACH determinált egy példányt szárítva a Kew-herbariumnak küldjenek, mit többen már meg is tettek. REICHENBACH agglegény maradt és ha nem csalódom, épen egy Angol hölgy miatt, kinek kezét el nem nyerhette. Nem tudjuk, hogy az *Iconographia* folytatásának ügye hogy áll, hihetetlennek tartjuk azt a hírt, hogy ezt a munkát, melyet két oly kitűnő florista mint a két REICHENBACH nagy fáradsággal kiadta, egy oly magántanár fogja folytatni ki eddig alig adta annak tanujelét, hogy floristikával foglalkozik és miután a munka több példányának Magyar-

országban is van rendes vevője, határozottan követeljük, hogy a hátralevő nehéz részeket a legkiválóbb monographusok által dolgoztassák ki és ne bízzák azt még oly jóakarátú, de nem kipróbált kezekre.

EBENHÖCH FERENC Tomayi címz. apát, Győri székesegyházi gyóntató-kanonok, Soproni főesperes, a Győri püspöki hittani intézetnél az egyházi régiségtan rendkívüli tanára* Győrött 1821 jul. 25. † u. o. 1889 jul. 16. szívszélhűdés következtében. Hosszabb ideig Koroncóban tartózkodott mint plébános és vidékének floráját összegyűjtötte, mint egyáltalában megyéje florájával nagy szeretettel foglalkozott, később mint Győri kanonok különös gondot fordított és sok időt szentelt az archaeológiára. Növényteni dolgozatai:

Die phanerogamen Pflanzen von Koroncó Verhandl. des Vereins für Naturkunde zu Presburg V. 1861. 45.

Nachtrag zur Flora von Koroncó Ibid. VIII. 1864. 43-47.

Győr megye florája FRÉDER IPOLY Győrmegye és város egyetemes leírása 97—132.

BALL JOHN FRS., egykor a parlament tagja és 1855—1857-ig a PALMERSTON-ministeriumban a gyarmatok al-államtitkára, [*Ballia Griff. Alga*] * Dublinban 1818. aug. 20. † Londonban 1889. október 21. A legkiválóbb alpinisták egyike, ki a világ jó részét beutazta, hazánkban is kétszer botanizált 1845-ben a Nyugati Kárpátokban, 1885-ben pedig Brassó vidékén. — Mint al-államtitkár, a gyarmatokban a növényteni érdekeket minden módon elősegítette, főleg származik az az eszme, hogy a kormány költségén vagy támogatásával colonialis florák kiadassanak, a melyekből egy szép sor a rendszeres növényteni ismereteket oly kiválóan gyarapította.

Botanical notes of a tour in Ireland, with notices of some new British Plants Ann. Nat. Hist. II. 1839. 28—36.

Notes on the Botany of Sicily Ibid. XI. 1843. 338—351.

On some British species of the genus *Oenanth* the Ibid. XIV. 1844. 4—7. Trans. Edinb. Bot. Soc. II 1846. 105—108.

Adnotatio in speciem novam generis *Saxifraga* Bot. Zeitung IV. 1846. 401. (*S. Wahlenbergii* BALL).

On *Odontites rubra* PERS. and the allied forms, including a notice of a new species Ann. Nat. Hist. 2 Ser. IV. 1849. 28—31.

Descriptions of new and more accurately discriminated species of *Odontites*, growing wild in Britany HENFREY's Bot. Gazette I. 1849. 312—313.

Description of a new Species of *Veronica* Ann. Nat. Hist. 2 Ser. V. 1850. 47—48.

Odontites verna REICHENB. and its allies Ibid. V. 1850. 70—71.

Outlines of a monograph of the genus *Leontodon* Ibid. VI. 1850. 1—18.

Botanical notes of an excursion through Portugal and Spain HENFREYS Bot. Gazette III. 1851. 113—118, 127—133.

Notes sur quelques Crucifères Bull. Soc. Bot. de France VII. 1857. 431—504.

Spicilegium Florae Maroccae Journ. Linn. Soc. Botany XVI. 1877—1878. 281—742, 20 tab.

On the origin of the Flora of the European Alps Extr. from Proc. of the Roy. Geogr. Soc. and Monthly Rec. of Geogr. 1879. 25 pp. 8°.

Contributions to the Flora of North Patagonia and the adjoining territory Journ. Linn. Soc. Botany XXI. 1884. 203—240.

Contributions to the Flora of the Peruvian Andes with Remarks on the History and Origin of the Andean Flora Journ. Linn. Soc. Botany XXII. 1885. 1—64.

Notes on the Botany of Western South America Journ. Linn. Soc. Botany XXII. 1886. 137—168.

Notes of a naturalist in South America London 1887. 417 pp. 8°, 1 mappa Folio.

A Linnean Societynak 1890. febr. 6. a titkár bemutatott: „A paper — — — by the late Mr. JOHN BALL, on the Flora of Patagonia“, melyhez az Elnök bevezetést írt.

J. D. HOOKER és G. MAW-val Descriptions of some new species, subspecies and varieties of plants collected in Marocco Journ. of Bot. XI. 1873. 267—273, 296—307, 332—335, 364—374.

HOOKER J. D.-val Marocco and Great Atlas London 1879.

KINEVEZÉSEK.

ADOLF ENGLER eddig ny. r. tanár Boroszlóban a Berlini tud. egyetemen a növénytan r. ny. tanárának és a kir. növénykert igazgatójának, IGNAZ URBAN tanár u. a. kert aligazgatójának nevezették ki, továbbá

KARL PRANTL eddig Aschaffenburgban, a Boroszlói tud. egyetemen a növénytan r. ny. tanárának és helyébe az erdészakadémiához H. DINGLER eddig muzeumi növénytári őr Münchenben, BORO-

DIN a visszalépett FAMINTZIN helyébe a Sz.-Pétervári tudományegyetemhez az általános növénytan r. ny. tanárának, L. GRANEL Montpellierben a Faculté de Médecineben, L. COURCHET u. o. az Ecole de Pharmacieban a növénytan tanárának,

L. KLWINTud. egyet. magántanár Breisgaui Freiburgban u.o. ny.r. k. tanárnak, K. WILHELM magán- és fizetési docens a Bécsi cs. k. földmívelési főtanodánál u. o. az erdészeti növények természetrajzának r. k., HANS MOLISCH eddig magántanár a Bécsi tud. egyetemen a növénytan r. k. tanárának a Grazi műegyetemhez, W. PALLADIN eddig tanár a Novo-Alexandriai mezőgazdasági és erdészeti intézetnél, a Charkowi tudományegyetemhez a növénybont- és élettan r. k. tanárának, WLADISLAW ROTHERT a Kasáni tudományegyetemhez a növénybont- és élettan fizetési docensének,

KINGO MIGABE Sapporoban (Japanban) a császári gazdasági intézetben a növénytan, H. RUSBY a New-York college of pharmacyban a növénytan és materia medica, G. VON LAGERHEIM Quitoba a tudományegyetemen a növénytan tanárának és a növénykert igazgatójának, N. WILLE Aasba a kir. gazdasági tan intézethez a növénytan első tanítójának.

A nyugatomba lépett JANKA VICTOR helyébe DR. MÁDEFALVI ISTVÁNFY GYULA Kolozsvári tudom. egyetemi magántanár és tanársegéd neveztetett ki a Nemzeti Múzeum növénytani osztályának őrévé, FERD. PAX Bóroszlóból pedig a Berlini kir. növénykert őrének neveztetett ki.

SZERKESZTŐI POSTA.

Mintán a t. előfizetők jó része már a XIV. kötetre szóló előfizetést is megküldötte, holott a XIII. még nincs befejezve, van szerencsém értesíteni, hogy nagy elfoglaltságom miatt nem vagyok abban a helyzetben, hogy minden évben egy kötetet kiadjak, hanem a szerint a mint anyag és érkezésem engedni fogják, jelennek majd meg az időhöz nem kötött számok. Mindazonáltal oda fogok törekedni, hogy legfőlebb másfél év alatt egy (legalább tíz ívből álló) kötet teljes legyen. Tekintettel azon körülményre, hogy, már a jövő kötetre is az előfizetők jó része a megfelelő összeget megküldötte, a még hiányzó íveknek megfelelő mellékletet és a folyó kötet tartalmát legfőlebb májushó végeig esetleg a XIV. kötet első számával fogom a t. előfizetőknek megküldeni.

HIRDETÉS.

Boldogult VÁGNER LAJOS nyug. pénztárnok ismeretes növénygyűjteménye, mely körülbelül 40,000 példány nemcsak hazai, hanem számos külföldi növényből áll, eladásra kerül. Vevők szíveskedjenek LÁNCZY GYULA m. kir. főerdész urhoz *Bustyeházán* (Mármarosban) fordulni.

